Dnro 001/81/2024

Miika Sahamies

6.3.2024

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen lausunto asiantuntijakuulemiseen perjantaina 15.3.2024 klo 9.00

HE 8/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Akava kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Lausunnon pääkohdat:

- Akava vastustaa aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaan lakkauttamista ja suhtautuu kriittisesti lakimuutosten valmistelun kiireiseen aikatauluun.
- Aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta lasketut hyödyt ovat lyhytnäköisiä ja puutteellisia. Niissä ei ole huomioitu riittävästi työssäjaksamiseen, työhyvinvointiin ja työurien pidentämiseen liittyviä seikkoja. Lisäksi esityksen sukupuolivaikutusten arviointi on riittämätöntä.
- Aikuiskoulutustuen käyttöä on mahdollista kehittää nykyisestä. Mahdollisen uuden tukimuodon tulee olla käytettävissä ennen vanhan lakkautumista.
- Aikuiskoulutustuen leikkauksella ei juurikaan ole säästövaikutuksia valtion budjettiin, sillä tuki on pääasiassa rahoitettu työntekijöiden ja työnantajien maksamilla työttömyysvakuutusmaksuilla.

Osaajapulaan vastaaminen ja jatkuvan oppimisen mahdollistaminen ovat eräitä aikamme keskeisiä haasteita. Nyt ehdotetut aikuiskoulutusetuuksien lakkautukset toimivat päinvastoin. Ne uhkaavat työntekijöiden mahdollisuuksia syventää ammattiosaamistaan, nostaa koulutustasoaan tai lisätä työhyvinvointiaan opiskelun avulla. Samalla ehdotetut leikkaukset osuvat voimakkaimmin jo työvoimapulasta kärsiville, matalapalkkaisille naisvaltaisille aloille, joissa tosiasialliset mahdollisuudet työnantajan kustantamaan jatkuvaan oppimiseen ovat jo lähtökohtaisesti heikommat.

Akava jakaa hallitusohjelmaan sisältyvän huolen julkisen talouden kestävyydestä ja hyvinvointiyhteiskunnan säilymisestä. Se kuitenkin korostaa, että aikuiskoulutustuki rahoitetaan tälläkin hetkellä valtaosin työntekijöiden ja työnantajien työttömyysvakuutusmaksuilla. Täten tuen lakkauttamisella ei juurikaan ole suoraa säästövaikutusta valtion budjettiin.

Aikuiskoulutustuki on tärkeä osa akavalaisia urapolkuja

Hallituksen esityksestä ilmenee, että vuonna 2022 aikuiskoulutustukea maksettiin 30124 henkilölle. Tuensaajista naisia oli 76 prosenttia ja miehiä 24 prosenttia. Esille tuodaan myös, kuinka aikuiskoulutustuesta on muodostunut merkittävä osa erityisesti julkisen sektorin jatko- ja täydennyskoulutuksen urapolkuja. Lisäksi moni tuensaajista opiskelee kasvatusalojen tai terveys- ja hyvinvointialojen koulutusta, ja tietyissä näiden alojen koulutusohjelmissa merkittävä osuus valmistuneista on saanut opintojensa aikana aikuiskoulutustukea. Akava huomauttaa, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen onkin myös suuri koulutuksellinen tasa-arvokysymys.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen uhkaa työvoiman saatavuutta

Työmarkkinoiden muutoksesta ja osaamistason kasvun pysähtymisestä johtuen Suomi tulee tarvitsemaan yhä enemmän korkeakoulutettua ja osaavaa työvoimaa. Tässä kansainvälisen työvoiman saatavuus ja kotimaisen työvoiman kouluttaminen ovat keskeisiä tekijöitä. Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut työuran aikaisen jatkuvan oppimisen ja onnistunut nostamaan suomalaisten koulutustasoa, sillä valtaosa tuen saajista on ollut muita kuin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita.

Aikuiskoulutustuki on ollut myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistävä tukimuoto, sillä se on kohdistunut voimakkaasti matala- ja keskipalkkaisille aloille, jotka kärsivät akuutista osaajapulasta.

Aikuiskoulutusetuuksien merkitystä työhyvinvoinnille ja työssä jaksamiselle ei ole huomioitu riittävästi

Työllisyysrahaston selvityksen ”Asiakkaan ääni – aikuiskoulutustuen koettu vaikuttavuus” (2023) mukaan jopa 58 prosenttia vastaajista oli hakeutunut opiskelemaan aiempien työtehtävien kuormittavuuden vuoksi ja 66 prosenttia vastaajista koki, että opintovapaa vaikutti työssä jaksamiseen merkittävän positiivisesti opintojen jälkeen. Monille uudelleen kouluttautuminen oli parantanut merkittävästi työssä jaksamista.

Akavan mukaan hallituksen esityksessä ei tästä huolimatta huomioida riittävästi aikuiskoulutusetuuksien lakkauttamisen vaikutuksia työhyvinvoinnille, työssä jaksamiselle ja tätä kautta työurien pidentymiselle. Sen sijaan aikuiskoulutustuen lakkauttamisen perustelu tuntuu olevan lyhytnäköisesti vain työllisyysasteen kasvattaminen, mutta samalla unohdetaan työhyvinvoinnin ja työurien merkitys. Päätös aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta kasvattaakin pahimmassa tapauksessa työhönsä tyytymättömien ja uupuneiden määrää.

Nykyisiä tukimuotoja tulee kehittää, ei lakkauttaa

Aikuiskoulutusetuusjärjestelmien lakkauttamisten sijaan Akava ehdottaa niiden kehittämistä. Mahdollisten uusien tukimuotojen tulee kuitenkin olla käytettävissä ennen vanhojen lakkautumista.

Akava näkee, että aikuiskoulutustuen kehittämisessä on mahdollista kohdistaa tukea entisestään sitä eniten tarvitseville, työvoimapula-aloille ja edistää työn ohessa tehtävää opiskelua. Se pitää tuen hallinnointia Työllisyysrahaston kautta edelleen järkevimpänä tapana. Vastaavanlainen kehittämislinja on esitetty myös hallituksen esityksen vaihtoehtoisissa kehittämistavoissa luvussa 5.1., mutta aikataulusyistä tai poliittisesta haluttomuudesta johtuen sitä ei olla arvioitu lakivalmistelun yhteydessä.

Akava ry:n puolesta

Miika Sahamies
johtava asiantuntija